

REFERENCES

1. Belafatti F. New Orientalism. Colonial Influences in the Western Opinions about Ukraine, available at: <http://nowyobywatel.pl/2015/02/02/nowy-orientalizm-kolonialne-wplywy-w-zachodnich-opiniach-o-ukrainie/> (pol).
2. Hroch M. (2002), From the National Movement to the Fully-Formed Nations, Praksis, Moscow (rus).
3. Heidegger M. (1991), About the Essential of True, Vyshaya shkola, Moscow, 192 p. (rus).
4. Pasko I., Pasko Ya. (1999), The Civil society and National Idea (Ukraine on the Background of European Processes. Comparative Essays), CGO NAN od Ukraine; UKCentr, Donetsk, 184 p. (ukr).
5. Plokhii S. (2015), The Origins of the Slavic Nations. Premodern Identities in Russia, Ukraine and Belarus, Krytyka, Kyiv, 424 p. (ukr).
6. Shevchenko I. (2001), Ukraine between East and West. Essays about of history of culture to the Beginning of XVIII s., The Institute of the Church History LTA, Lviv, 250 p. (ukr).
7. Gorski V. (2001), The History of Ukrainian Philosophy, Naukova Dumka, Kyiv, 386 p. (ukr).
8. Yakowenko N. (1993), Ukrainian Shlyachta from the End of XIV to the Middle of XVII c. (Wolyn and the Central Ukraine, Naukova Dumka, Kyiv, 416 p. (ukr).
9. Litwinow W., Mnozhynska R. (2005), To the Question of the Phenomena of "Catholic Rus' in: Ukraine XVII c.: Society, Philosophy and culture", Krytyka, Kyiv, p. 304-319 (ukr).
10. Rusina O. (2006), *Ukrainian Historical Journal*, № 3, p. 4-16 (ukr).
11. Shyrobaev A. Rus-Ukraine and Moscow, Light and Dark: Where From is Russian Hate, available at: <http://novaukraina.org/news/urn:news:B6DF85> (rus).

© *Мошовський Тарас*

Надійшла до редакції 30.01.2015

УДК 930.1

БРИЛО ЮЛІЯ,

аспірант Донецького національного університету, м. Вінниця

ПОСТТОЙНБІАНСЬКА ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ ПРО КОНФЛІКТ ЯК ФОРМУ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ЦИВІЛІЗАЦІЯМИ

У статті розглядається проблема міжцивілізаційної взаємодії та спроби її вирішення в посттоїнбінанській філософії історії. Описуються "закрита" й "відкрита" теоретичні моделі в розумінні цивілізаційної взаємодії. Здійснюється філософський аналіз конфлікту як однієї з основних форм сучасної міжцивілізаційної взаємодії. Досліджено можливість і результати зіткнення цивілізацій на конкретному прикладі східноукраїнського конфлікту.

Ключові слова: міжцивілізаційна взаємодія; конфлікт; зіткнення цивілізацій; східноукраїнський конфлікт.

Постановка проблеми і стан її вивчення. Глобалізаційні виклики сучасності виводять проблему міжцивілізаційної взаємодії на новий рівень. Відбувається пошук шляхів формування такої інтеграції та взаємовпливу, які б не загрожували ідентичностям локальних цивілізацій та збереженню їх смислових цінностей і при цьому дозволяли адаптуватися до глобалізованого світу. У XXI ст. постає серйозна загроза, що основною формою такої взаємодії, а відтак і відповіддю на виклик, буде саме міжцивілізаційний конфлікт як найменш продуктивна форма цивілізаційної комунікації.

Не меншу загрозу міжцивілізаційний конфлікт являє конкретно для українського суспільства у світлі трагічних подій 2014 р. Філософські пошуки мислителів можуть і повинні стати методологічним ключем до осмислення чи навіть вирішення проблеми, адже силові методи вже довели свою абсолютну неспроможність, ставши якраз "неадекватною" відповіддю на поданий виклик.

Питання про взаємодію цивілізацій є одним з найбільш актуальних у філософії історії і, особливо, у її по-

стекласичних проявах. У тій чи іншій формі воно аналізувалось у роботах С. Гантінгтона, У. Макніла, П. Менінга, Дж. Бенлі, Д. Уілкінсона, М. Мелко, Ш. Іто та інших. Сучасний зміст і гостроту проблеми стисло та емко сформував У. Макніл у роботі "Мінливий образ все-світньої історії": "Як узгодити приналежність до існуючих первинних спільнот з імперативами виникаючого космополітизму - це, можливо, найгостріша проблема нашого часу" [1, с. 37].

Мета статті полягає в окресленні суті проблеми конфлікту як форми міжцивілізаційної взаємодії та шляхів її вирішення у посттоїнбінанській філософії історії.

Виклад основного матеріалу. Ще самі засновники основних теорій цивілізацій - М. Данилевський (теорія культурно-історичних типів), О. Шпенглер (теорія локальних цивілізацій), А. Дж. Тойнбі (теорія розвитку цивілізацій), П. Сорокін (теорія соціокультурних суперсистем) - глибоко вивчали проблеми міжцивілізаційної взаємодії. Загалом, адепти цивілізаційної теорії зійшлись на визнанні наявності такої взаємодії, однак позиції щодо її характеру та глибини утримували різні.

Так, О. Шпенглер [2], як прихильник "закритої" теоретичної моделі, вважав, що цивілізація характеризується відсутністю впливів зовнішніх факторів на закономірності змін її внутрішніх процесів. При цьому він робив виняток лише для одного фактора - цивілізація може бути знищеною на будь-якому етапі свого існування. Виділені ним "культури" самодостатні, а тому їх взаємодія неможлива. Людина, що належить до певної культури, неспроможна сприймати інші цінності чи хоча б зрозуміти їх. Для О. Шпенглера характер взаємодії між контактуючими цивілізаціями визначається лише фазами їхнього розвитку. Те, що в науці пояснюється як вплив однієї цивілізації на іншу, Шпенглер розглядає як внутрішні стани "культури, що віддає" та "культури, що приймає". Сучасні реалії глобалізованого світу доводять неспроможність зазначеної моделі до їх пояснення та, тим паче, прогнозування подальших перспектив розвитку.

Для автора "відкритої" моделі А. Дж. Тойнбі можливість багатьох зовнішніх впливів на цивілізацію є незаперечним фактом, як і уявлення про варіативність внутрішніх трансформацій, що відбуваються у результаті даних впливів [3]. Міжцивілізаційні стосунки Тойнбі іменує "контактами" чи "зіткненнями": "Зіткнення, про які ми ведемо мову, - це контакти в просторовому вимірі між цивілізаціями, котрі *ex hypothesi* мають бути сучасні одна одній" [4, с. 141]. Англійський історик виокремлює два види контактів: "Перший різновид контакту в часі - материнсько-дочірні відносини двох послідовних цивілізацій... Другий різновид контактів у часі - це відносини між сформованою цивілізацією і "привидом" її давно вже мертвої попередниці" [4, с. 142]. Останній вид контактів Тойнбі називає "ренесансом", як вплив мертвого на живе. Засвоєння культури античності Європою XIII-XV ст. - найбільш вдалий приклад такого процесу, коли здійснюється контакт між живою цивілізацією та "привидом" мертвої цивілізації.

А. Дж. Тойнбі виокремлює особливу позитивну форму конфлікту - цивілізаційне протистояння-взаємодія, що виступає в якості певної рушійної сили руху людства у напрямку глобальної екуменічної цивілізації. Осягнення історичного процесу здається йому можливим лише за умови перенесення акценту з дослідження окремих соціальних спільнот до аналізу "алгоритму зіткнення цивілізацій". Саме останнє, на його думку, дозволить змоделювати картину майбутнього людства. Тойнбі зазначає, що зрозуміти внутрішню сутність цивілізації лише з неї самої неможливо. Кожну окрему цивілізацію необхідно розглядати в контексті її протистояння-взаємодії із зовнішнім оточенням в особі цивілізацій-сусідів. Навіть процес внутрішнього розвитку цивілізації не відбувається без зовнішніх соціальних впливів, що відчутні на кожному етапі поступу. Так, процес народження соціально-історичного утворення - це вже результат взаємодії двох чи більше культур. Далі відбувається постійний пошук адекватних "відповідей" на "виклики", в тому числі й сусідніх спільнот. Нарешті, стадія надлому теж може бути результатом дії зовнішнього оточення цивілізації.

А. Дж. Тойнбі детально дослідив зіткнення Росії, ісламу, Індії та Далекого Сходу із Західною цивілізацією та дійшов висновку про наявність загальної психології міжцивілізаційних конфліктів. Він виокремлює декілька причин таких конфліктів. По-перше, до цивілізаційних конфліктів може призвести прагнення будь-якої соціальної спільноти розширити власну територію.

Друга причина криється у неоднакових потенційних силах цивілізацій, що виявляється у різних стадіях ци-

вілізаційного розвитку взаємодіючих сторін, і навіть у кількості населення. Так, більш активними є цивілізації, що знаходяться на стадії висхідного зростання та з більшою чисельністю населення. Останній фактор полегшує можливу територіальну експансію в ході конфлікту-взаємодії.

Третьою причиною міжцивілізаційних конфліктів виступають відмінності у царині духовної культури, перш за все, релігійні розбіжності.

Слід зазначити, що англійський історик ключову роль в історичному процесі відводить релігії. Саме релігійні розбіжності, на його думку, виступають головним фактором відмінностей між представниками різних цивілізацій.

Після виникнення конфлікт розвивається в межах тойнбіанської схеми "Виклик-Відповідь", коли перемагає те цивілізаційне утворення, яке здатне надати більшу кількість адекватних "відповідей" на "виклики" свого суперника. Головним результатом такого змагання, за Тойнбі, виступає перевага тієї чи іншої духовної культури, а не фізичне знищення чи перемога. У будь-якому разі відбувається певний синтез чи взаємопроникнення елементів двох різних культур. Синтез - це єдино можливо вірна "відповідь" цивілізації. Фактично йдеться про початок генези нової цивілізації, де будуть поєднані елементи різних культур. У результаті синтезу духовних основ цивілізацій, що зіткнулися, формуються "універсальні церкви", "лялечки" цивілізацій наступного покоління, тобто відбувається розвиток людського суспільства.

Таким чином, відкрита модель виходить з того, що великі культурні системи, які вступають у контакт, мають неоднакові потенційні можливості для внутрішніх запозичень та зовнішніх впливів. Важлива якість механізмів цивілізаційної взаємодії полягає в тому, що багато чого в їх функціонуванні залежить від стадії і фази історичного розвитку кожної з цивілізацій-партнерів. Мінімальний вплив на оточуючих сусідів може здійснити цивілізація на стадії динамічного зростання на статичні архаїчні культури. Невелике "опромінення" на різні культури та цивілізації здійснює цивілізація на стадії розпаду. Пояснюється це тим, що цивілізаційна система у фазах надлому чи розпаду формує всередині себе дисонанс внутрішніх частин та компонентів, що створює більш сприятливі умови для розповсюдження просторової експансії ззовні, ніж "недиференційоване світло" фази соціокультурного зростання [3].

Наступний крок у вирішенні проблеми цивілізаційної взаємодії зробили представники вже посттойнбіанської філософії історії. У. Макніл - далекий родич та учень Тойнбі, пропонує теорію, що пояснює механізм появи конфліктів, їх глибинних причин. Він виокремлює два рівні людських зіткнень, що відбувалися протягом століть у системі комунікаційної мережі. Перший, біологічний та екологічний рівень, почався з первісного проникнення мисливців та збиральників з Африки, за чим слідував інтенсивний розвиток збиральництва, а потім і підйом цивілізацій, коли зросла роль зіткнень з іншими суспільствами. Другий рівень протистояння конституюють культурні досягнення людства та їх різноманітність. Тут Макніл зазначає, що людські групи навіть під час запозичень у чужаків зберігають гостре відчуття власної унікальності. Чим більше вони приймають участь у цьому, тим більше кожна з груп фокусує увагу на відмінностях, що залишаються. Тільки таким чином може підтримуватись згуртованість і мораль суспільства. Така думка логічно може пояснити факт посилен-

ня локалізації сучасного світу на тлі все більшої його глобалізації - так званий феномен "глокалізації".

Результатом взаємовпливів завжди були конфлікти та суперництво між людськими групами. "Навіть при появі світового уряду таке суперництво не припинилось би, хоча форма його вираження повинна була б змінитися із поваги до влади бюрократичної світової адміністрації. Імовірно, генетична спадковість людини співзвучна приналежності до малої, первісної спільноти... Але приналежність до таких груп навіки зберігає розрив між "нами" та "ними" і викликає конфлікт, оскільки кращий спосіб консолідувати будь-яку групу - це мати ворога під рукою" [1, с. 36]. У такій схемі відчувається абсолютна приреченість людського співтовариства на постійні конфлікти, незалежно від форм існування майбутнього людства та міжцивілізаційної розстановки сил. І тут на перший план виходить моральна проблема: як зробити вибір між альтернативними колективними ідентичностями і як узгодити суперечливі обов'язки, що породжують різні ідентичності?

Оригінальний варіант аналізу проблеми міжцивілізаційної взаємодії та місця конфлікту у ній запропонував Д. Уілкінсон, розглядаючи можливість існування конфліктних цілісних утворень, де ворожнеча чи навіть військове протистояння є формами об'єднання, що створюють соціальні відносини між супротивниками та соціальну систему, складену з них. "Але довготривалий конфлікт об'єднує більш суттєвим чином - шляхом створення нової соціальної спільноти, що містить у собі конфлікт, однак не зводиться до нього, і всередині якої повинен простежуватись розвиток конфлікту: часто ця спільність масштабніша та довготриваліша, аніж конфлікт, що її породив" [5, с. 400]. Відтак війна чи просто політичне, економічне чи культурне протистояння, поляризація світу зовсім не є проблемою навіть на шляху визнання єдиної глобальної цивілізації. Головне, що народи так чи інакше сприймають один одного, тим самим вони зв'язані між собою і формують об'єднану цілісність.

Формуванню так званої Центральної цивілізації, за Д. Уілкінсоном, сприяли навіть відкриті зіткнення цивілізацій, забезпечуючи наступність історії. Як приклад, історик пропонує факт зіткнення Єгипетської та Месопотамської цивілізацій внаслідок розширення їх площі (середина II тис. до н.е.). В результаті і виникає нова цивілізація-наступниця - "Середньосхідна" або "Центральна" цивілізація. "Незалежна історія цивілізації закінчується, як тільки вона стає пов'язаною з іншою цивілізацією у більш велику соціальну систему, а процес її розвитку втрачає історичну самостійність, долучається до більш значного процесу, то дата кінця, вочевидь, зміниться" [5, с. 403]. Отже, цивілізаційна взаємодія поєднує в собі дві головні функції, як то критерій єдності цивілізаційної історії людства та водночас ознака загибелі, втрати автономності локальної цивілізації.

Одним з найбільш ґрунтовних постойнбінанських дослідників конфлікту можна вважати С. Гантінгтона. Філософ зазначав, що більшу частину свого існування цивілізації контактували одна з одною лише час від часу чи взагалі не мали ніяких контактів. "Природа цих контактів добре виражена тим словом, яке використовується істориками для їх опису: "випадкові зустрічі" [6, с. 61]. Така ситуація продовжувалась аж до XVI ст., коли різнопланові контакти поступилися місцем безперервному односпрямованому впливові Заходу на всі інші цивілізації. З XX ст. починається новий етап в історії, що характеризується інтенсивними, безперервними та різноспрямованими відносинами між цивілізаціями.

Аналізуючи сучасний світ, С. Гантінгтон зазначав, що неабияке покращення якості транспорту та зв'язку призвело до більш змістовних та частих контактів між різними цивілізаціями. У результаті відбувається не інтеграція чи глобалізація світу, а якраз навпаки, посилюється відчуття "окремоті" та відособленості. Національна ідентичність переходить на більш широкі рівні - трансформується у цивілізаційну ідентичність. "Ці широкі рівні цивілізаційної ідентичності означають більш глибоке усвідомлення цивілізаційних відмінностей та необхідність захищати те, що відокремлює "нас" від "них" [6, с. 193]. Загалом сучасні міжцивілізаційні відносини, упевнений Гантінгтон, будуть варіюватися від "холодності" до застосування насилля та постійних конфліктів. При цьому "кожна цивілізація вбачає себе центром світу та пише свою історію як центральний сюжет історії людства" [6, с. 72].

Гантінгтон виокремлює наступні типи взаємодії цивілізацій [7]:

Зустріч цивілізацій до 1500 р. н.е. Він має на увазі появу "осьового часу", коли між 800 і 200 р. до н.е. у різних частинах Землі почалися схожі зміни, склалися власні осередки культури, що заклали духовні основи людства. У подальшому різні цивілізації існували поряд із західною, яка не домінувала над ними.

Вплив цивілізацій та підйом Заходу. Зазначений тип взаємодії починається з Ренесансу у європейській культурі та супроводжується піднесенням Заходу на основі політичних, технологічних та наукових змін. Головна відмінність цього типу - домінування Заходу на ґрунті його переваг та відмінностей від решти світу.

Взаємодія та виникнення мультицивілізаційних систем. Перевага та вплив однієї цивілізації на іншу сприяли міжцивілізаційним взаємодіям. Експансія Заходу викликала опір, коли міжнародні системи стали розширюватись, окрім Заходу, і ставати мультицивілізаційними.

Зіткнення цивілізацій. Кожному періоду відповідають певні провідні конфлікти. Після закінчення "холодної війни" люди повернулися до базових цінностей власних культур-цивілізацій і посилилася небезпека нового фундаментального конфлікту - зіткнення цивілізацій.

"Зіткнення цивілізацій" Гантінгтона значною мірою відрізняється від "зіткнення" у розумінні Тойнбі. Для останнього зіткнення - це вплив, контактування, тобто, швидше за все, йдеться про зустріч цивілізацій. Лише при аналізі відносин між Заходом та іншими цивілізаціями англійський історик допускає використання терміна "зіткнення" як синоніму слова "конфлікт".

Для Гантінгтона зіткнення як конфлікт між цивілізаціями виступає неминучим явищем і поки що сучасність є тому підтвердженням. Болючою проблемою не тільки України, але й усього світу залишається східноукраїнський конфлікт, який називають "громадянською війною", "військовим уторгненням Росії", деякі ж вбачають у ньому корисливі підступи США, їх випади в бік Росії.

На нашу думку, у зазначеному конфлікті мають місце усі названі фактори. Перш за все, східноукраїнський конфлікт є результатом "зіткнення цивілізацій" - Західної та Східно-православної (або, за Л.М. Гумільовим, "руської мира"). Адже тісні відносини України та Росії забезпечують ядро єдності Східно-християнської цивілізації. С. Гантінгтон попереджав, як тільки країни незахідного цивілізаційного простору почнуть приміряти на себе роль головних суб'єктів світової історії, Захід разом з усім світовим співтовариством зіткнеться з проблемами, які вже неможливо буде вирішувати традиційними політико-ідеологічними чи економічними ме-

тодами. Відтак, у XXI ст. міжнародні конфлікти виникатимуть уздовж цивілізаційних розломів. Чи не аналогічне явище ми спостерігаємо сьогодні?

Переважаюча у західних суспільних науках тенденція та політична ідеологія європоцентризму стала істотним фактором зародження цивілізаційного протистояння [8], тоді як відмінності ціннісних складових цивілізаційного ядра обох суб'єктів значно його поглибили. Бажання Західної цивілізації розширити свої кордони несумісне з прагненням Східно-християнської цивілізації зберегти власні, і, на жаль, саме українська територія виявилась принциповою у цьому питанні. Так само, як і хронологічно перший цивілізаційний вибір убік Росії не був прийнятий Заходом, друга переорієнтація на Захід не вдовольнила його опонента.

Так чи інакше, але більшість дослідників змушена визнати, що сучасна Україна стає розколотою країною. Хоча чи таким несподіваним став цей розкол? Знову-таки, Гантінгтон доволі детально спрогнозував ситуацію у своїй роботі "Зіткнення цивілізацій" 1996 р. Він відносить Україну, разом з Індією, Індонезією, Філіппінами, Боснією та Герцеговиною, до типу розколотих країн, адже у них проживають великі групи населення, які ідентифікують себе з різними цивілізаціями. Українці філософ відводить значне місце у своїй філософській історичній схемі. Вона займає друге за важливістю місце на пострадянському просторі, і саме по центру її території проходить лінія розлому. Причиною розколу, на думку Гантінгтона, стала Брестська унія 1596 р. У якості доказу власної теорії він використовує статистичні дані результатів виборів Президента України у 1994 р., коли Захід України підтримав Леоніда Кравчука, а Центр, Південь та Схід - віддали свої голоси за Леоніда Кучму [6].

Тоді ж Ян Бжезинський в інтерв'ю зазначив, що вибори викристалізували розкол між європеїзованими слов'янами у Західній Україні та російсько-слов'янським баченням майбутнього України.

І дійсно, понад 400 років Правобережна Україна існувала як складова європейських держав, поглинаючи традиції та цінності католицизму та протестантизму. У той же самий час мешканці Лівобережної частини відчували на собі владу московських самодержавців, формуючи власну ціннісну традицію. У радянські часи біполярність українського суспільства не отримала достатніх умов для розвитку, чого не можна сказати про етап незалежного існування України. На жаль, за період української незалежності ані політиками, ані суспільними діячами в значній мірі не впроваджувались заходи щодо зміцнення єдності української нації, подолання стереотипів повсякденного мислення, непорозуміння між культурними розбіжностями людини Сходу та Заходу України, а інколи навпаки - такі розбіжності штучно підсилювались.

Більш того, цивілізаційний вибір країни так і не був зроблений. Відтак, і елемент громадянського протистояння у східноукраїнському конфлікті не можна відкидати, звісно, як і не варто зводити його до категорії "громадянської війни". Х. Мюнклер [9], німецький спеціаліст із філософії воєнних конфліктів, вважає, що війни в Україні у класичному розумінні, як зіткнення держав чи систем, немає. Однак, те що відбувається у окремих областях країни, носить характер громадянської війни з типовою для цієї форми конфліктів непрозорістю ситуації.

А що ж буде далі? Гантінгтон вбачав три ймовірні результати розколу України. Перший сценарій - це військовий конфлікт між українцями та росіянами, що

є, на думку філософа, малоімовірним. Другим, більш імовірним результатом розвитку подій, може бути розкол України за лінією розлому на дві частини, коли східна частина ввійде до складу Росії, тоді як життєзабезпечення прозахідної складової вимагатиме серйозної підтримки Заходу. Третім, найбільш імовірним сценарієм за версією Гантінгтона є збереження єдності та незалежності України з її внутрішньою розколотою на тлі тісної співпраці з Росією. Парадоксально, але сьогодні поки що втілюються найменш вірогідні для Гантінгтона перспективи розвитку українського суспільства.

У будь-якому варіанті розвитку подій східноукраїнський конфлікт як результат чи прояв міжцивілізаційного протистояння пробуджує питання, а швидше навіть заперечення, можливої його позитивної ролі в якості єдиного фактора людства, продуктивності такої форми міжцивілізаційної взаємодії.

Таким чином, можна зробити наступні **висновки**:

1. Проблема міжцивілізаційної взаємодії є доволі актуальною для посттоїнбінської філософії історії, більшість adeptів якої можна впевнено віднести до відкритої теоретичної моделі у її розумінні, на відміну від деяких засновників цивілізаційного підходу. Посттоїнбінці одноставно визнають наявність міжцивілізаційної взаємодії.

2. Однією з форм міжцивілізаційної взаємодії є конфлікт між цивілізаціями, який для одних філософів-посттоїнбінців є загрозою історичною неминучістю нового світового порядку, а для інших - фактором існування цілісного людства.

3. Міжцивілізаційний конфлікт як конфлікт між двома чи більше цивілізаціями на сучасному етапі приймає форму протистояння між країнами-представниками різних цивілізацій. Сучасним прикладом міжцивілізаційного протистояння Західної та Східно-православної цивілізацій є східноукраїнський конфлікт, що став можливим через недостатню внутрішню єдність українського народу, яка вивела українське суспільство зі стану нестійкої рівноваги кінця XX - початку XXI ст.

ЛІТЕРАТУРА

- Макнил В. Меняющийся образ всемирной истории / В. Макнил // Время мира. Альманах. Выпуск 2. - Новосибирск : Сибирский хронограф, 2001. - С. 16-38.
- Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории / О. Шпенглер. - М. : Мысль, 1993. - 663 с.
- Аванесова Г. А. Межцивилизационные взаимодействия в условиях глобализации / Г. А. Аванесова // Теория и практика культуры. - М., 2004. - Вып. 2. - С. 63-90.
- Тойнбі А. Дж. Дослідження історії: в 2 т. / А. Дж. Тойнбі. - К. : Основи, 1995. - Т. 2. - Скорочена версія томів VII-XII Д. Ч. Сомервелла. - 406 с.
- Уилкинсон Д. Центральная цивилизация / Д. Уилкинсон // Время мира. Альманах. Выпуск 2. - Новосибирск : Сибирский хронограф, 2001. - С. 397-423.
- Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. - М. : ООО "Издательство АСТ", 2003. - 603 с.
- Кузнецова Т. Ф. Социокультурные взаимодействия и межкультурные коммуникации / Т. Ф. Кузнецова // Философские науки. - 2003. - Вып. 5. - С. 129-135.
- Решетникова Н. С. Специфика российской цивилизации в аспекте ее противостояния с Западом / Н. С. Решетникова // Вестник Волгоградского государственного университета. - 2008. - Вып. № 1/2008. - С. 175-176. - (Серия 7: Философия. Социология и социальные технологии).
- Herfried Münkler. Imperien Die Logik der Weltherrschaft - vom Alten Rom bis zu den Vereinigten Staaten / Herfried Münkler. - Berlin : Rowohlt Verlag, 2005. - 332 S.

Брило Юлія,

аспірант Донецького національного університета

ПОСТТОЙНБИАНСКАЯ ФИЛОСОФИЯ ИСТОРИИ О КОНФЛИКТЕ КАК ФОРМЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ МЕЖДУ ЦИВИЛИЗАЦИЯМИ

В статье рассматривается проблема межцивилизационного взаимодействия и попытки ее разрешения в посттойнбийской философии истории. Описываются "закрытая" и "открытая" теоретические модели в понимании цивилизационного взаимодействия. Осуществляется философский анализ конфликта как одной из основных форм современного межцивилизационного взаимодействия. Исследуется возможность и результаты столкновения цивилизаций на конкретном примере восточнукраинского конфликта.

Ключевые слова: межцивилизационное взаимодействие; конфликт; столкновение цивилизаций; восточнукраинский конфликт.

Brylo Yuliia,

postgraduate student of Donetsk National University

POSTTOYNBEE'S PHILOSOPHY OF HISTORY ABOUT CONFLICT AS A FORM OF INTERACTION BETWEEN CIVILIZATIONS

The problem of interaction between civilizations and attempts to solve it in posttoynbee's philosophy of history are considered in the article. Posttoynbee's philosophy of history in the wide sense is the combination of the theories of history that emerged after A. Toynbee, but more correctly is to call posttoynbee's philosophy of history school, which grew out of the Toynbee's teachings about civilization. "Closed" and "open" theoretical models of the understanding of civilizational interaction are analyzed in the article. Philosophical analysis of the conflict as one of the main forms of contemporary interaction between civilizations is carried out. The possibility of a clash of civilizations and its results on a specific example of the East-Ukrainian conflict are discussed.

Key words: interaction between civilizations; conflict; a clash of civilizations; East-Ukrainian conflict.

REFERENCES

1. McNeil W. H. (2001), The Changing Shape of World History, *Time of the World. Almanac*. V. 2, Siberian Chronograph, Novosibirsk, pp. 16-38 (rus).
2. Spengler O. (1993), The Decline of the West. Outlines of a Morphology of world history, Mysl, Moscow, 663 p. (rus).
3. Avanesova G. A. (2004), Intercivilizational interactions in the conditions of the globalization, *Theory and practice of culture*, V. 2, pp. 63-90. (rus).
4. Toynbee A. J. (1995), A Study of History, V.2, Bases, Kyiv, 406 p. (ukr).
5. Wilkinson D. (2001), Central civilization, *Time of the World. Almanac*. V. 2, Siberian Chronograph, Novosibirsk, pp. 397-423 (rus).
6. Huntington S. (2003), The clash of civilizations, AST, Moscow, 603 p. (rus).
7. Kuznetsova T. F. (2003), Sociocultural interactions and intercultural communications, *Philosophical Sciences*, V. 5, pp. 129-135 (rus).
8. Reshetnikova N. S. (2008), The specifics of the Russian civilization in the aspect of its confrontation with the West, *The Herald of Volgograd state university*, S. 7, Vol. 1, pp. 175-176 (rus).
9. Münkler H. (2005), Imperien Die Logik der Weltherrschaft - vom Alten Rom bis zu den Vereinigten Staaten, Rowohlt Verlag, Berlin, 332 p. (germ).

© Брило Юлія

Надійшла до редакції 13.01.2015